

Nostrifikacija i zamjena austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca (1918. – 1921.): primjer trgovišta i kotara Đakovo

UDK 336.7(497.5 Đakovo)“1918/1921“

Izvorni znanstveni rad

Vladimir GEIGER

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Branko OSTAJMER

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Pitanje nostrifikacije (žigosanja i markiranja) i zamjene austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1921. godine, jedno je od najzanimljivijih, ali i najvažnijih pitanja naše ne tako davne prošlosti. Kako je nostrifikacija i zamjena austrougarskih krunskih novčanica provedena u trgovištu i kotaru Đakovo moguće je rekonstruirati i prilično točno prikazati ponajprije na temelju brojnih članaka objavljenih u *Glasi slobode*, listu koji je u to vrijeme izlazio u Đakovu.

Ključne riječi: Kraljevstvo SHS, nostrifikacija i zamjena austrougarskih krunskih novčanica, Đakovo

U novoosnovanom Kraljevstvu SHS među prvim gospodarskim i političkim pitanjima bila su valutna unifikacija i osnivanje središnje emisijske ban-

ke. U nesređenim prilikama i provizornim rješenjima Prilivogovana narodna banka Kraljevine Srbije, koja je i dalje postojala, obavljala je do osnutka Narodne banke Kraljevine SHS u siječnju 1920. godine emisijsku ulogu, te je izdavala novac nove države. Neodgodivo je bilo rješavanje pitanja vrijednosti i pariteta, te zamjene, odnosno povlačenja iz optjecaja različitog novca zatečenog na području Kraljevstva SHS, ponajprije austrougarskih kruna, koje su bile najzastupljenije, kao i srpskih dinara, crnogorskih perpera, bugarskih leva i njemačkih maraka, te drugih valuta zatečenih u znatno manjim količinama. Provedena je nostrifikacija novčanica Austro-Ugarske Monarhije, Njemačke i Bugarske, a zatim i njihova zamjena i povlačenje iz optjecaja. Uz mnogobrojne poteškoće, tehničke i političke naravi, napose po pitanju nostrifikacije austrougarskih kruna i utvrđivanja vrijednosti nostrificiranih kruna prema dinaru, njihova je zamjena i povlačenje iz optjecaja obavljeno tijekom veljače i ožujka 1920. godine. Potpuna, pak, unifikacija novca u Kraljevstvu, odnosno Kraljevini SHS obavljena je krajem 1921. godine.¹

1 Usp. *Народна Банка 1884 – 1934*, Завод за израду новчаница - Топчидер, [Београд] [1934.], 103.-110., 139.-144.; Miodrag UGRİČIĆ, *Novčani sistem Jugoslavije*, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, Beograd 1967., 95.-103.; Vitomir SOKOLOVIĆ, „Papirni novac Jugoslavije 1918.-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918.-1929. I.1. Žigisanje i markiranje neprijateljskog novca. Problem unifikacije novčanog saobraćaja”, *Филателиста / Filatelista*, XXVIII, br. 170, Beograd 1977., 32.-35. i Vitomir SOKOLOVIĆ, „Papirni novac Jugoslavije 1918.-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca 1.2. Usvajanje dinara za jugoslovensku valutu. Zamena austrougarskih i mađarskih kruna”, *Филателиста / Filatelista*, XXIX, br. 175, Beograd 1978., 19.-24.; Holm SUNDHAUSSEN, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat”, *Österreichische Osthefte*, Jg. 27, Heft 1, Wien 1985., 19.-39.; Јован ХАЦИ-ПЕШИЋ, *Новаци Краљевине Југославије 1918-1941.*, Народна банка Југославије, Београд 1995., 9.-31.; Vladimir GEIGER, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS”, u: *1. međunarodni numizmatički kongres u Hrvatskoj [12.-15. listopada 1995. Opatija / 1st International Numismatics Congress in Croatia, October 12-15, 1995., Opatija]*. *Zbornik radova*, gl. ur. Gjuro Krasnov, Hrvatsko numizmatičko društvo Zagreb – Numizmatički studio Dobrinčić & Dobrinčić Opatija, Zagreb – Opatija 1996., 41.-46.; Boris KRŠEV, *Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941*, Prometej, Novi Sad 1998., 64.-74., 110.-114.; Верољуб ДУГАЛИЋ, *Народна банка 1884-1941*, Југословенски преглед, Београд 1999., 121.-146., 164.-173.; Ivan M. BECIĆ, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, Stubovi kulture, Beograd 2003., 121.-130.; Иван М. БЕЦИЋ, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, Институт за савремену историју, Београд 2012., 357.-367.; Goran NIKOLIĆ, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41.*, Stubovi kulture, Beograd 2003., 77.-83., 163.-164.; Жељко СТОЈАНОВИЋ, *Новчанице Народне банке 1884-2004*, Југословенски преглед, Београд 2004., 44.-51.; Boris N. KRŠEV, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)”, *Civitas*, MMXII, br. 3, Novi Sad 2012., 113.-

Nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije u novonastalim državama i u državama koje su baštinile teritorij bivše Austro-Ugarske Monarhije trebalo je izvršiti monetarno razdvajanje između država nasljednica, zamjenu austrougarskih kruna valutama država nasljednica i likvidaciju Austrougarske banke. Reguliranje ovih pitanja konačno je utvrđeno člankom 206. Ugovora o miru s Austrijom 10. rujna 1919. u Saint Germainu i člankom 189. Ugovora o miru s Mađarskom 4. lipnja 1920. u Trianonu. Odredbe koje su se odnosile na nostrifikaciju i zamjenu kruna i likvidaciju Austrougarske banke propisale su da države nasljednice u roku od dva mjeseca provedu obilježavanje zatečenih krunskih novčanica na svom području te da se u roku od 12 mjeseci izvrši zamjena kruna u valute država nasljednica, prema paritetu koje one utvrde.²

U Kraljevstvu SHS bilo je u optjecaju najviše austrougarskih kruna, valute koja je dugi niz godina u područjima koji su bili u sastavu Austro-Ugarske Monarhije služila za materijalni temelj svih prava, ugovora, uloga na štednju itd. U Srbiji i Crnoj Gori rješenje pitanja vrijednosti i zamjene austrougarske krune zanimalo je samo imaoce krunskih novčanica, ali u ostalim područjima Kraljevstva SHS zadiralo je u ukupne pravne i materijalne odnose građana. Vladala je velika neizvjesnost u pogledu načina na koji će se riješiti problem kruna. Značajno je bilo pitanje unutarnje vrijednosti krune, odnos krune prema drugim valutama, te način prijelaza od tog dijelom obezvrijeđenog novca ka zdravoj valuti. Prva mjera Kraljevstva SHS u rješavanju valutnog pitanja bila je naredba ministra financija od 12. prosinca 1918. o zabrani unosa austrougarskih kruna iz inozemstva u novčanicama više od 1000 kruna. Naime, u nekim područjima bivše Austro-Ugarske Monarhije, napose u Austriji i Mađarskoj, došlo je do velike inflacije, što je prouzročilo devalvaciju krune. Zatim je 25. prosinca 1918. naređeno nostrificiranje žigosanjem krunskih novčanica, da bi se tako spriječilo daljnje unošenje krunskih novčanica, i utvrdila

---

124.; Ivan M. BEČIĆ, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio”, *Istorija 20. veka*, XXXI, br. 2, Beograd 2013., 41.-58.; Boško MIJATOVIĆ, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine”, *Istorija 20. veka*, XXXII, br. 1, Beograd 2014., 27.-50. i Boško MIJATOVIĆ, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine (2. deo)”, *Istorija 20. veka*, XXXII, br. 2, Beograd 2014., 75.-89. I ondje navedena literatura.

2 Usp. *Народна Банка 1884 – 1934*, 141.; H. SUNDHAUSSEN, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat”, 25.; Zmago JELINČIČ, *Dinarsko kronska serija / Dinar crown series*, Samozaložba [Zmago Jelinčič], Ljubljana 1997., 2.; J. ХАЦИ-ПЕШИЋ, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941.*, 21.; В. ДУГАЛИЋ, *Народна банка 1884-1941*, 167.-169.; I. M. BEČIĆ, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio”, 48.

količina kruna u zemlji. Samo žigovima nostrificirane austrougarske novčanice imale su ubuduće obilježje redovnog platežnog sredstva. Žigosanjem koje je zaključeno 31. siječnja 1919. utvrđeno je, prema podacima Prilivogovane narodne banke Kraljevine Srbije, da u zemlji ima 5.323 milijuna kruna, od toga u Hrvatskoj i Slavoniji 1.949.000.000 kruna i u Dalmaciji 163.000.000 kruna.³

Ubrzo je postalo jasno, da je žigosanje novčanica bilo nedostatna nostrifikacija, i pristupilo se potkraj 1919. i početkom 1920. godine markiranju ranije ispravno žigosanih krunskih novčanica. Naime, brzina kojom je žigosanje bilo obavljeno išla je na štetu tehničkih zahtjeva. Žigosanje je osim od strane Ministarstva financija Kraljevstva SHS izvedeno i od mnogobrojnih i raznih nadležstava, ponajprije banaka i štedionica, poreznih ustanova, kotarskih oblasti, općinskih poglavarstava, vojnih ustanova, i drugih ovlaštenih, a i mnogobrojnih neovlaštenih ustanova i pojedinaca. Žigovi su često upotrebljavani proizvoljno, na različitim mjestima novčanice, u različitim bojama i oblicima, a bilo ih je i na stranim jezicima, njemačkom, mađarskom i talijanskom. Oblik i veličina korištenih žigova bili su različiti (kružni, elipsasti, kvadratni, pravokutni, romboidni i dr.), i boja također (crna, plava, crvena, ljubičasta, zelena, i dr.), prema tome kakva se tinta za žigove našla pri ruci. Neispravno žigosanje i krivotvorenje mnogobrojnih žigova bilo je vrlo jednostavno i moglo se lako izvesti. Ponekad su žigosane i austrougarske krunske novčanice koje nisu više bile važeće.⁴

3 Usp. *Народна Банка 1884 – 1934*, 139.-140.; M. UGRİČIĆ, *Novčani sistem Jugoslavije*, 98.-101.; V. SOKOLOVIĆ, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1929. I.1. Žigosanje i markiranje neprijateljskog novca. Problem unifikacije novčanog saobraćaja”, 32.-34.; H. SUNDHAUSSEN, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat”, 23.-25.; J. ХАЦИ-ПЕШИЋ, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941.*, 11.-12., 21.-24.; V. GEIGER, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS”, 41.-43.; B. KRŠEV, *Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941.*, 64.-66.; B. ДУГАЛИЋ, *Народна банка 1884-1941*, 172.; I. M. BECIĆ, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 124.-127.; И. М. БЕЦИЋ, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 360.-363.; G. NIKOLIĆ, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41.*, 77.-79., 163.-164.; Ж. СТОЈАНОВИЋ, *Новчанице Народне банке 1884-2004*, 44.-47.; I. M. BECIĆ, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio”, 48-49.; B. MIJATOVIĆ, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine”, 28.-31., 34.-35.

4 Usp. *Народна Банка 1884 – 1934*, 141.; V. SOKOLOVIĆ, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1929. I.1. Žigosanje i markiranje neprijateljskog novca. Problem unifikacije novčanog sa-

Kako se rješenje o zamjeni žigosanjem nostrificiranih kruna odlagalo ukazala se potreba za tehnički savršenijom oznakom krunskih novčanica, koja se ne bi mogla lako krivotvoriti kao različiti žigovi. Čehoslovačka je vlada umjesto žigova stavljala na krunske novčanice markice. Tom rješenju pribjegli je i vlada u Beogradu, naloživši da se sve do tada žigosane krunske novčanice moraju i markirati. U tu svrhu izrađene su posebne markice (biljezi) s natpisom: *Kraljevstvo Srba Hrvata i Slovenaca*, te su bile lijepljene na ispravno žigosane novčanice od 1.000, 100, 50, 20 i 10 kruna (novčanice od 1 i 2 krune bile su izuzete od markiranja). Markice za markiranje krunskih novčanica i postupak markiranja bili su točno propisani. Prilikom markiranja, po uzoru na Čehoslovačku, bilo je zadržano po 20% od vrijednosti svake novčanice. Država je pridržavanje postotaka opravdavala time da želi „umanjiti cirkulaciju nota” i da će tako porasti kupovna moć novca, iako je i nadalje puštala u optjecaj znatne količine krunskih novčanica. Na pridržanu svotu izdavane su potvrde, koje su nakon unifikacije novca trebale biti isplaćene, ali država to obećanja nije ispunila. Potkraj 1920-ih godina zakonski je određeno da se 20% krunskim potvrdama mogu podmirivati porezi državi, ali je znatan dio ovih potvrda ostao neiskorišten i uslijed inflacije izgubio svaku vrijednost. Markiranje je počelo 26. studenog 1919., a dovršeno je 11. siječnja 1920. godine. Kasnije je omogućeno i naknadno markiranje do 10. ožujka 1920. godine. Istovremeno, pojavile su se i mnogobrojne krivotvorine markica za markiranje, a napose markica za novčanicu od 1000 kruna. Krivotvorene markice na krunskim novčanicama po naređenju ministra financija Kraljevstva SHS bile su precrtavane crvenom tintom, i takve novčanice nisu uzimane na zamjenu. Ukupna svota markiranih krunskih novčanica iznosila je 5.686,606.730 ili za 363,606.730 kruna više nego što je prvotno žigosano. Naime, za toliki iznos povećao se je ukupni optjecaj krunskih novčanica (ne

---

obraćaja”, 34.; J. ХАЦИ-ПЕШИЋ, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941.*, 24.; V. GEIGER, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS”, 43.; B. KRŠEV, *Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941*, 66.; I. M. BEČIĆ, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 127.; И. М. БЕЦИЋ, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 363.; Ж. СТОЈАНОВИЋ, *Новчанице Народне банке 1884-2004*, 46.; B. N. KRŠEV, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)”, 116.; I. M. BEČIĆ, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio”, 49.-50.; B. MIJATOVIĆ, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine”, 35., te Arnold KELLER, *Die Abstemplungen des österreichisch – ungarischen Papiergeldes 1918 – 1920*, [Selbstverlag], Berlin – Wittenau 1962. i Branko GLIŠIĆ, *Pečati i pečaćene novčanice notafilije Srbije 1916-1921.*, [Vlastita naklada], Valjevo 2016.

računajući novčanice od 1 i 2 kruna koje nisu bile markirane) unošenjem novčanica iz inozemstva i krivotvorenjem žigova.⁵

Od nastanka Kraljevstva/Kraljevine SHS do konačnog povlačenja i zamjene krunskih novčanica i srpskih dinara za dinarsko-krunske novčanice vodile su se oštre rasprave oko utvrđivanja njihove stvarne vrijednosti, odnosno međusobnog odnosa krune i dinara. Ustanove, mediji i pojedinci iz prečanskih krajeva države tvrdili su i dokazivali, da je vrijednost nostrificiranih krunskih novčanica veća od one koju su zastupali Beograd i Srbijanci. Pitanje provedbe nostrifikacije i zamjene kruna za dinare zaokupljalo je i političare i bankare i ekonomiste. U vrijeme suprotstavljenih stajališta i najžustrijih rasprava o načinu nostrifikacije i zamjene krunskih novčanica o tome je objavljeno i niz napisa i rasprava. U onodobnom tisku i časopisima u Kraljevstvu SHS, te i u Hrvatskoj, učestalo su objavljivani različiti članci, i stajališta, upućenih i manje upućenih osoba o rješenju valutnog pitanja. Tako je, ne manje i ne ublaženije, bilo i kasnije tijekom 1920-ih i 1930-ih godina u Kraljevini SHS/Jugoslaviji. No, mnoge od tvrdnji i sa prečanske i sa srbijanske strane nisu imale nikakvu stvarnu podlogu, ili su se oslanjale na neke pogodnosti koje su odgovarale stajalištu koje su pojedinci ili skupine zastupali.⁶

5 Usp. *Народна Банка 1884 – 1934*, 141.; M. UGRİČIĆ, *Novčani sistem Jugoslavije*, 102.-103.; V. SOKOLOVIĆ, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1929. I.1. Žigisanje i markiranje neprijateljskog novca. Problem unifikacije novčanog saobraćaja”, 34.-35.; H. SUNDHAUSSEN, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat”, 25.; J. ХАЦИ-ПЕШИЋ, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941.*, 24.-27.; V. GEIGER, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS”, 43.-44.; B. KRŠEV, *Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941*, 67.-69.; B. ДУГАЛИЋ, *Народна банка 1884-1941*, 172.; I. M. BECIĆ, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 127.-128., 134.; И. М. БЕЦИЋ, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 364., 371.; B. N. KRŠEV, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)”, 117.; I. M. BECIĆ, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio”, 50.-51.; G. NIKOLIĆ, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41.*, 82.; Ж. СТОЈАНОВИЋ, *Новчанице Народне банке 1884-2004*, 47; B. MIJATOVIĆ, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine”, 38.-39.

6 Usp. M. UGRİČIĆ, *Novčani sistem Jugoslavije*, 99.-101.; H. SUNDHAUSSEN, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat”, 25.-32.; V. GEIGER, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS”, 42., 44.; B. KRŠEV, *Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941*, 69.-70., 110.-114.; G. NIKOLIĆ, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41.*, 82.-83.; B. N. KRŠEV, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)”, 118.-120.; I. M. BECIĆ, „Za dinar ili za

Ministarski savjet Kraljevstva SHS odlučio je 1. veljače 1919. godine da državni novac Kraljevstva SHS budu dinari, što će kasnije biti usvojeno kao trajno rješenje.⁷

Novčarski krugovi u Hrvatskoj, Sloveniji i Vojvodini bili su mišljenja da se je zamjena kruna za zajedničku valutu trebala brže provesti, neposredno po stvaranju Kraljevstva SHS, a najkasnije do travnja 1919. godine, kada je tečaj nostrificirane krune i srpskog dinara u odnosu na švicarski franak odgovarao odnosu 2 : 1. Naime, većina austrougarskih krunskih novčanica zatečenih u Srbiji (oko 400 milijuna kruna) zamijenjena je za dinare upravo po tom odnosu. Odgađanje zamjene novca u ostalim dijelovima Kraljevstva SHS pridonijelo je obezvrjeđivanju zatečenih krunskih novčanica, što je prema mnogobrojnim mišljenjima središnja vlast u Beogradu iskoristila kako bi donijela politički motiviranu odluku o zamijeni u odnosu 4 : 1, a ustvari 5 : 1, jer je 20% vrijednosti zadržano prilikom markiranja krunskih novčanica. Konačno, na temelju Zakona o unifikaciji novca od 18. siječnja 1920. provedena je zamjena i povlačenje iz optjecaja starog novca, nostrificiranih austrougarskih kruna i srpskih dinara. Zamjena nostrificiranih krunskih novčanica za nove dinarsko-krunske novčanice trajala je mjesec dana, od 16. veljače do 15. ožujka 1920. godine. Prema u izvorima i literaturi različitim navodima dinarsko-krunskim novčanicama je zamijenjeno ukupno oko 5 milijardi krunskih novčanica.⁸

---

krunu – ko je dobio, a ko izgubio”, 51.-55.; B. MIJATOVIĆ, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine”, 32.-34., 36.-38., 44.-48. i B. MIJATOVIĆ, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine (2. deo)”, 75.-87., te Vladimir GEIGER, „Prilog bibliografiji radova o nostrifikaciji (žigosanju i markiranju) austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, i njihovoj zamjeni za dinarsko-krunske novčanice, 1918.-1920. – i popis važnijih radova o nostrifikaciji krunskih novčanica u Rijeci te u Austriji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Italiji”, *Obol*, LIV, br. 68, Zagreb 2017., 8.-11.

7 Usp. *Narodna Banka 1884 – 1934*, 141.-142., 144.; M. UGRİČIĆ, *Novčani sistem Jugoslavije*, 98.; B. ДУГАЛИЋ, *Narodna banka 1884-1941*, 123., 165., 173.; I. M. BECIĆ, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 128.; И. М. БЕЦИЋ, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 365.; Ж. СТОЈАНОВИЋ, *Новчанице Народне банке 1884-2004*, 50.

8 Usp. *Narodna Banka 1884 – 1934*, 141.-144.; M. UGRİČIĆ, *Novčani sistem Jugoslavije*, 100.-102.; V. SOKOLOVIĆ, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca 1.2. Usvajanje dinara za jugoslovensku valutu. Zamena austrougarskih i mađarskih kruna”, 19.-20.; H. SUNDHAUSSEN, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat”, 23.-27.; J. ХАЏИ-ПЕШИЋ, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941.*, 24.-30.; B. KRŠEV, *Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941*, 68.-73.; B. ДУГАЛИЋ, *Narodna banka 1884-1941*, 172.-173.; I. M. BECIĆ, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 127.-

*

Pitanje nostrifikacije (žigosanja i markiranja) te zamjene austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu/Kraljevini SHS jedno je od najzanimljivijih, ali i najvažnijih pitanja naše ne tako davne prošlosti. Mnogobrojni su i raznoliki radovi objavljeni u historiografskoj, ekonomskoj i numizmatičkoj literaturi o pitanju nostrifikacije i zamjene austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu/Kraljevini SHS, i na nacionalnoj i na lokalnoj razini, koji svjedoče svu političku, ekonomsku i tehničku složenost u rješavanju ovoga pitanja.⁹

Neke tehničke značajke nostrifikacije – tipove žigova Đakova (i prve nostrifikacije – tzv. statističkog žigosanja i druge nostrifikacije tzv. markiranja) na austrougarskim krunskim novčanicama opisali su i objavili Arnold Keller, Vladimir Geiger, Borna Barac i Johann Kodnar.¹⁰ Kako je, pak, nostrifikacija austrougarskih krunskih novčanica i njihova zamjena provedena u trgovištu i kotaru Đakovo moguće je rekonstruirati i prilično točno prikazati ponajpri-

---

130.; И. М. БЕЦИЋ, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 364.-367.; G. NIKOLIĆ, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41.*, 81.-83.; Ж. СТОЈАНОВИЋ, *Новчанце Народне банке 1884-2004*, 47.-50.; B. N. KRŠEV, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)”, 116., 118.-119., 121.; I. M. BECIĆ, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio”, 50.-51.; B. MIJATOVIĆ, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine”, 41., 44.-48., te Z. JELINČIĆ, *Dinarsko kronska serija / Dinar crown series*.

9 Usp. V. GEIGER, „Prilog bibliografiji radova o nostrifikaciji (žigosanju i markiranju) austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, i njihovoj zamjeni za dinarsko-krunske novčanice, 1918.-1920. – i popis važnijih radova o nostrifikaciji krunskih novčanica u Rijeci te u Austriji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Italiji”. I ondje navedena literatura.

10 Usp. A. KELLER, *Die Abstemplungen des österreichisch – ungarischen Papiergeldes 1918 – 1920*, 76., 137.; Vladimir GEIGER, „Đakovački žigovi na austrougarskim novčanicama”, *Đakovački vezovi - Prigodna revija 1987*, Đakovo 1987., 47.-49.; Vladimir GEIGER, „Žigovi trgovišta Đakovo na krunskim novčanicama. Prilog proučavanju nostrifikacije austrougarskih novčanica u Kraljevini SHS”, *Numizmatičke vijesti*, god. 43, br. 1 (54), Zagreb 2001., 184.-189.; Borna BARAC, *Papirni novac bivše Jugoslavije i zemalja na području bivše Jugoslavije / Banknotes of the Yugoslavia and the States of the Former Yugoslavia / Slovenija/Slovenia, Hrvatska/Croatia, Bosna i Hercegovina/Bosnia & Herzegovina, Jugoslavija/Yugoslavia, Crna Gora/Montenegro, Srbija/Serbia, Makedonija/Macedonia / 1767 - 2002*, Obol – naklada d.o.o., Zagreb [2002.], 67., 71.; www.geldschein.at. Österreichische Banknoten von Gulden bis Euro, [Johann KODNAR, „Geldgeschichte. Kronen Abstempelungen” – „Kronen Abstempelungen in den Nachfolgestaaten der österreichisch-ungarischen Monarchie”], - „Bildgalerie – Kroatien”, <http://www.geldschein.at/bilder-galerie/abstempelungen/jugoslawien/kroatien.html>

je na temelju mnogobrojnih priloga objavljenih u onodobnom đakovačkom tisku.

U Đakovo su u vremenu provođenja nostrifikacije austrougarskih krunskih novčanica i njihove zamjene 1918. – 1921. izlazila tri lista: *Glas slobode*, *Sloga* i *Đakovačke pučke novine*. *Sloga*, glasilo Hrvatske zajednice izlazila je kao tjednik od kolovoza 1919. do prosinca 1920. godine, *Đakovačke pučke novine*, glasilo Hrvatske pučke stranke izlazile su kao tjednik od travnja 1920., a 1923. mijenjaju ime u *Narodna obrana*. *Glas slobode* je tjednik koji od konca listopada ili početka studenoga 1918. izlazi najprije kao glasilo Mjesnog odbora Narodnog vijeća SHS u Đakovu, od sredine siječnja 1919. kao glasilo (samo po nazivu politički neutralnog) „Građanskog odbora”, te od sredine srpnja 1919. kao glasilo Demokratske stranke. Sve vrijeme izlaženja *Glas slobode* je imao i ulogu „službenog lista” ili „narodnih novina”, jer je redovito objavljivao i za pučanstvo važne sažetke ili pojašnjenja zakona, odluka i rješenja, koje su donosile vlasti Kraljevstva odnosno Kraljevine SHS u Beogradu.

Nedvojbeno, potpuniju i slojevitiju sliku o pitanju valutne reforme i provođenju nostrifikacije austrougarskih krunskih novčanica i njihovoj zamjeni u Kraljevstvu/Kraljevini SHS i ponajprije u Đakovu i đakovačkom kotaru moguće je dobiti uvidom u spomenuti onovremeni đakovački tisak, ali i onovremeni osječki tisak, kao i u koliko nam je poznato, malobrojno sačuvano arhivsko gradivo.

U ovome, pak, članku prikazati ćemo kako je jedan unitaristički i prorežimski list, kakav je bio *Glas slobode*, pisao o tom važnom i zanimljivom pitanju.

*

Posljedice Prvoga svjetskog rata bili su veliki ljudski gubici i ogromna materijalna šteta. U Slavoniji te i Đakovu i Đakovštini gospodarski život bio je razoren. U novostvorenom Kraljevstvu SHS nove vlasti su morale ponajprije riješiti pitanje prehrane stanovništva i prometa. Manje važno nije bilo niti rješavanje pitanja valute.

Tadašnje ozračje u vezi sudbine austrougarskih krunskih novčanica i pitanja njihove zamjene u budućoj južnoslavenskoj državi prilično točno oslikava (nepotpisani) članak naslovljen „Kako se uredilo pitanje novca?”, objavljen 24. studenoga 1918. u *Glasi slobode*: „Svi su nestrpljivi, svi znatiželjni, što

je s pitanjem novca; hoće li se iskupiti stare banknote, kako će dugo one vrijediti, hoće li se i kada izdavati nove [bank]note, hoće li Srpska narodna banka [Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije] ili koja druga biti emisionim zavodom buduće države SHS?” Pisac članka napominje da „U pretresivanju tih pitanja dolazi do raznih odgovora i mnijenja, niču svakakve kombinacije i predlozi, koji sadržavaju katkada i morskih ideja¹¹.” Ujedno pisac članka kritizira napose one „kod kojih se pretpostavlja inteligencija i ozbiljnost”, koji „mudruju” i raznim prijedlozima, a bez valjanog poznavanja „monetarne nauke” nastoje „gotovim činima prejudicirati konačnome riješenju pitanja.” Pisac članka, u nastojanju smirivanja napetosti u javnosti, navodi: „No bilo kako bilo, ipak je opravdano, da javnost bude bar u glavnom upućena u stvar. Pitanje valute teško je i neda se u par dana riješiti. Istina, ali javnost mora biti bar umirena, mora biti bar uvjerena, da se oko riješenja tog pitanja radi i da postoje svi preduvjeti za jedno povoljno riješenje.” Zaključno pisac članka naglašava: „zato mi ovdje, jer smo sasvim točno upućeni u stvar, potpuno svijesni svoje odgovornosti, izjavljujemo, da kompetentni faktori marljivo proučavaju to pitanje i da se na temelju onoga, što je dosada uređeno, mogu gojiti najbolje nade. Sve bojazni, da će [bank]nota nestati – pretjerane su. U tom pogledu može općinstvo biti potpuno mirno. Ono može da pouzdanjem čeka daljnji razvitak događaja u tom pravcu.”¹²

U to vrijeme nametnulo se kao prvo pitanje zamjene austrougarskih ratnih lira, koje je 1918. godine izdala austrougarska vojna uprava u svojedobno zaposjednutom dijelu Italije, a koje su imali vojnici povratnici sa talijanske bojišnice. Takvih vojnika, koji nisu kod odlaska u zavičaj zamijenili austrougarske ratne lire bilo je i u Đakovu i kotaru Đakovo, te *Glas slobode* 14. studenoga 1918. navodi: „Usljed povratka naših vojnika sa talijanske fronte naravski da vojnicima koji posjeduju dosta znatne količine lira izdane po ‘Cassa veneta dei prestiti’ [Cassa Veneta dei Prestiti]¹³ nije bilo moguće u slomu vojske te lire unovčiti, već sada traže da im se ovdje izmjene.” *Glas slobode* napominje: „Do prekjučer unovčivala je [u Đakovu] Mjenjačnica prve hrvatske štedionice ove lire nu od toga dana dalje moraju vojnici izravno u vojar-

11 „Morske ideje” – nerealne, neostvarive ideje.

12 „Kako se uredilo pitanje novca?”, *Glas slobode*, god. I, br. 3, Đakovo, 24. studenoga 1918., 3.

13 Usp. „Italien: Cassa Veneta dei Prestiti. Österreichische Besetzung Venetiens - Cassa Veneta dei Prestiti 1918”, http://www.moneypedia.de/index.php/Italien:_Cassa_Veneta_dei_Prestiti

nama tražiti izmjenu tih lira, koje se koliko doznajemo po vojništvu bez daljnega unovčuju, kako ne bi siromašni vojnici bez svoje krivnje štetovali.”¹⁴ Ipak, kako je *Glas slobode* izvijestio mjesec dana kasnije, 15. prosinca 1918., vojnici povratnici sa talijanske bojišnice mogli su austrougarske ratne lire i nadalje mijenjati u Đakovu: „Izmjena Lira austr.[ijskog] izdanja. Do opoziva izmjenjuje Prva hrvat.[ska] [štedionica] podružnica Djakovo.”¹⁵

O početku i tijeku nostrifikacije austrougarskih krunskih novčanica *Glas slobode* je izvijestio 19. siječnja 1919., da u Đakovu „vodi prebiljegovanje državni porezni ured u svojim prostorijama i kod kotar.[ske] oblasti. Prebiljegovanje po vanjskim općinama obavljaju činovnici kotar.[ske] oblasti. Unatoč toga, da ovo prebiljegovanje teče brzo, ne će se moći taj posao dovršiti, pa će rok do 20. ov.[og] mj.[eseća] valjda biti produljen.” Uz to, u *Glasi slobode* je napomenuto: „Jedno moramo osuditi, a to je, da naši ljudi neumjesnim primjedbama vrijedjaju činovnike, koji vrše svoju službu.”¹⁶ *Glas slobode* zatim je 2. veljače 1919. izvijestio i upozorio, da je ustanovljeno, „da u našem kotaru osim službeno prebiljegovanih novaca po kr.[aljevskoj] kotar.[skoj] oblasti i kr.[aljevskom] državnom uredu, ima u prometu novca prebiljegovanog po pojedinim uredima kao n.[a] pr.[imjer] župnim, željezničkim činovnicima, a neke i od krumpira oponašanim pečatima. Iznosimo ovo našem svijetu, da točno pazi kod preuzimanja prebiljegovanog novca, jer ovako krivo biljegovane ne vrijede.”¹⁷

Prebiljegovanje novca. U Djakovu vodi prebiljegovanje državni porezni ured u svojim prostorijama i kod kotar. oblasti. Prebiljegovanje po vanjskim obćinama obavljaju činovnici kotar. oblasti. Unatoč toga, da ovo prebiljegovanje teče brzo, ne će se moći taj posao dovršiti, pa će rok do 20. ov. mj. valjda biti produljen. Jedno moramo osuditi, a to je, da naši ljudi neumjesnim primjedbama vrijedjaju činovnike, koji vrše svoju službu.

Glas slobode, god. II, br. 11, 19. siječnja 1919.

14 „Mijenanje austro-ugarskih ratnih lira”, *Glas slobode*, god. I, br. 2, Đakovo, 14. studenoga 1918., 3.

15 „Izmjena Lira austr.[ijskog] izdanja”, *Glas slobode*, god. I, br. 6, Đakovo, 15. prosinca 1918., 3.

16 „Prebiljegovanje novca”, *Glas slobode*, god. II, br. 11, Đakovo, 19. siječnja 1919., 2.

17 „Prebiljegovani novci”, *Glas slobode*, god. II, br. 13, Đakovo, 2. veljače 1919., 2.

Prebiljegovani novci. Ustanovili smo, da u našem kotaru osim službeno prebiljegovanih novaca po kr. kotar. oblasti i kr. državnom uredu, ima u prometu novca prebiljegovanog po pojedinim uredima kao n. pr. župnim, željezničkim činovnicima, a neke i od krumpira oponašanim pečatima. Iznosimo ovo našem svijetu, da točno pazi kod preuzimanja prebiljegovanog novca, jer ovako krivo biljegovane ne vrijede.

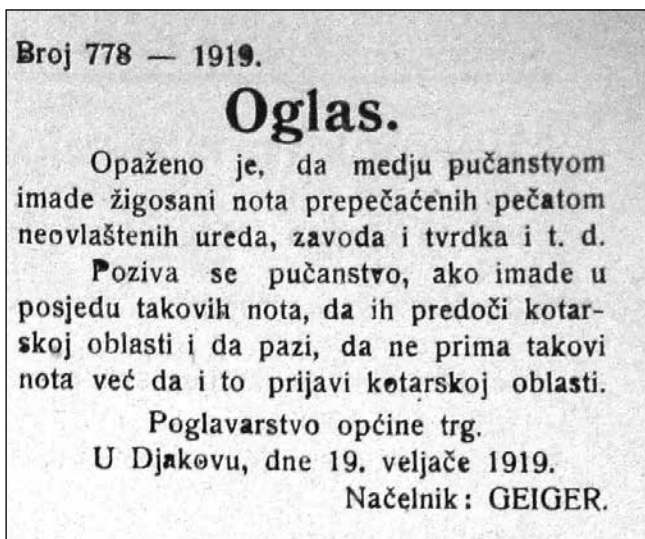
Glas slobode, god. II, br. 13, 2. veljače 1919.

Glas slobode je 9. veljače 1919. objavio da, „Prebiljegovanih [bank] nota” na teritoriju Kraljevstva SHS (izuzev Srbije i Crne Gore), „prema približnom računu”, ima „oko 6 milijardi”, te da „od toga otpada na sam Zagreb jedna milijarda”. Prema *Glasi slobode* u Đakovu i kotar Đakovo vrijednost „prebiljegovanih” austrougarskih krunskih novčanica se „kreće između 45 i 50 milijuna kruna”.¹⁸

Kako su na samom početku nostrifikacije austrougarskih krunskih novčanica i u trgovištu i kotaru Đakovo, kao i drugdje u Kraljevstvu SHS, opažene različite nepravilnosti, u *Glasi slobode* od 23. veljače 1919. objavljen je oglas Poglavarstva općine trgovišta Đakovo, s nadnevkom 19. veljače 1919., u kojemu je istaknuto: „Opaženo je, da među pučanstvom imade žigosani [bank]nota prepečaćenih pečatom neovlaštenih ureda, zavoda i tvrdka i t d. Poziva se pučanstvo, ako imade u posjedu takovih [bank]nota, da ih predoči kotarskoj oblasti i da pazi, da ne prima takovi [bank]nota već da i to prijavi kotarskoj oblasti.”¹⁹

18 „Prebiljegovanih [bank]nota”, *Glas slobode*, god. II, br. 14, Đakovo, 9. veljače 1919., 3.

19 „Broj 778 – 1919. Oglas”, *Glas slobode*, god. II, br. 16, Đakovo, 23. veljače 1919., 3.

Glas slobode, god. II, br. 16, 23. veljače 1919.

Glas slobode je objavio 13. travnja 1919. podulji (nepotpisani) članak naslovljen „Križa u našem novčanom prometu”, u kojemu su navedeni osnovni uzroci velikih poteškoća u novčanom prometu u Kraljevstvu SHS, a i u trgovištu i kotaru Đakovo: „Od kako je u Mađarskoj preuzela vlast boljševička vlada²⁰, zavladała je kod nas – naročito u Hrvatskoj i Slavoniji – silna križa u novčanom prometu, usljed pomanjkanja potrebnih novčanica. Svi naši zavodi bili su do toga vremena pretrpani banknotama, promet se je razvijao u užasnim svotama, roba se je uvažala i prometala sa svih strana u velikim količinama, što je sve obećavalo, da će možda slobodnom trgovinom s poštenom utakmicom, čim se prometne prilike srede i osiguraju pomoći ozdravljenju naših prilika i padanju cijena. Nu čim je došlo do spomenutog prevrata u Mađarskoj, kojega – kako se po svim znacima jasno vidi – nisu boljševici izveli sami bez volje grofa Karolyia²¹ i njegovih pristaša, uslijedila je kod nas iz po-

20 Riječ je Mađarskoj Sovjetskoj Republici, kratkotrajnoj boljševičkoj državi od 21. ožujka do 6. kolovoza 1919. godine, kada vlast u Mađarskoj preuzima Komunistička partija Mađarske s Bělom Kunom (1886.-1938.) na mjestu predsjednika vlade. Usp. „Sovjetska Republika Mađarska”, https://hr.wikipedia.org/wiki/Sovjetska_Republika_Mađarska

21 Riječ je o Mihályju Károlyju (1910.-1975.), predsjedniku mađarske vlade građansko-socijalističke koalicije od 1918. do 1919. i predsjedniku Demokratske Republike Mađarske u kraćem razdoblju početkom 1919. godine. Usp. „Mihály Károlyi”, https://en.wikipedia.org/wiki/Mihály_Károlyi

sve neopravdana straha pred kakovim događajima navala ulagatelja na naše novčane zavode i sve je to odjednom kao odrezano. Promet je zastao, trgovina zapela, novčani zavodi su morali ograničiti poslovanje i slično.” Pisac članka u *Glasi slobode* u nastavku prekorava one koji su kod nas pridonijeli krizi u novčanom prometu: „No ne bi nas čudilo, što je neuki svijet nagrnulo skrivati svoj novac kod kuće, ali učiniše to i inteligentniji, što više dapače i trgovački krugovi. Barem u našim trgovačkim krugovima očekivali smo punim pravom daleko širi pogled, bolji pregled i veće razumijevanje financijskih i ekonomskih prilika naše mlade države, a otvoreno velimo i malo više – patriotizma! [...]”, te u nastavku napominje: „za izgradnju jedne države, koju smo jedva dočekali, potrebno još daleko više, pa i tu mora svaki suradivati, jer su u ovim teškim i još nesredjenim prilikama sve trzavice, a napose gospodarske i financijske od velike štete. Povjerenje u državu treba dizati, a ne rušiti!” Pisac članka ukazuje na poteškoće nastale zbog manjka novca u prometu, i zbog neopravdanog stvaranja zaliha novca u privatnom vlasništvu, te smanjenje trgovine i gotovinskog plaćanja, što je jedan od uzroka povećanja cijena. „Kako međutim ovo sakrivanje i nagomilavanje zaliha gotova novca kod kuće neima nikakove svrhe, niti će koga zaštititi u slučaju bilo kakvih događaja, bila je dapače i naša vlada prisiljena izdati naredbu, prema kojoj je ograničila isplate novčanih zavoda, jer bi se inače potpuno podrezao sav naš financijski i trgovački promet, a da bi to moralo dovesti do užasnih ekonomskih posljedica o tome neima sumnje. A da to sakrivanje novca cijene još više podiže, o tome ne ćemo ni govoriti. [...] Naravno, ako se bude samo dizalo, a novac iz prometa ne bude opet pridolazio, to će se i ta dobra volja i rad naših zavoda onemogućiti.” Pisac članka zatim napominje, da se „javnost” u „naše zavode” može „posve pouzdati”, i napose upozorava, „da to nagomilavanje i sakrivanje banknota neima ama baš nikakove svrhe. Time se samo oteščava promet, oteščava dobava robe, stradava obrt i posao svake vrsti, a cilj se ne postizava nikakav, jer će se ionako dosadanje banknote bivše austro-ugarske banke naskoro povući iz prometa i zamijeniti novim državnim novčanicama SHS, pa bi u tom slučaju mogli baš oni stradati, koji sadanje banknote kod kuće drže ili skrivaju, jer će se te stare [bank]note, čim budu izdane novčanice države SHS u stanovitom roku proglasiti bez vrijednosti.” Ujedno zaključuje, da je „ušteđivo” „da se je i to neopravdano uzbuđenje zadnjih dana već prilično smirilo, ljudi stavljaju novac opet po malo u promet, novčani zavodi mogu donekle djelovati, što je bezuvjetno i potrebno, da se naš promet, a naročito poslovanje i utjecaj novčanih

zavoda na našu trgovinu, obrt i ekonomski razvitak uzmogne pravilno i bez zapreke obavljati.” Pisac članka na koncu preporučuje „našim ljudima, da se u vlastitom interesu kane sakrivanja gotovih novaca, jer to ne pruža baš nikakovu sigurnost, nego će nasuprot novac smješten u zavodima, trgovini, obrtu i raznim poduzećima usljed svoga prometanja donijeti daleko veću sigurnost i korist kako pojedincima, tako i državi, nego li ako besplodno i mrtvo leži kod kuće posakrivan.”²²

U novčanom prometu Kraljevstva SHS naročito je bila osjetna oskudica novca malih vrijednosti, naime kovanica, prijeko potrebnih u svakodnevnoj trgovini. Da bi donekle riješila problem s nedostatkom „sitniša” u novčanom prometu, napose svakodnevnoj trgovini, i dok ne izradi vlastiti kovani novac, država je donijela odluku da srebrne kovanice austrougarske krune izjednači s dinarom. O tome je *Glas slobode* 25. svibnja 1919. izvijestio: „Kovane krune izjednačene sa dinarom. Vrijednost kovanih (srebrnih) kruna bivše Austro-Ugarske države izjednačena je s vrijednošću dinara.” Uz to *Glas slobode* navodi, da „Papirne tri krune vrijede jedan dinar”.²³

Najvažnije pitanje cjelokupne monetarne reforme bilo je pitanje vrijednosti austrougarskih krunskih novčanica zatečenih na području novoosnovanog Kraljevstva SHS. *Glas slobode* 1. lipnja 1919. u (nepotpisanom) članku „Pitanje valute” pojašnjava ukratko što je to valuta i kurs odnosno tečaj novca. „Danas se n.[a] pr.[imjer] za 100 komada francuskih papirnatih franaka mora platiti 410 K[runa] naših kruna, a za 100 komada njemačkih maraka 212–215 naših kruna. Prije rata je istih 100 francuskih papirnatih franaka stajalo nešto više ili nešto manje od 95 K[runa] 05 fil.[ira], a 100 maraka nešto više ili manje od 114 K[runa] 30 fil.[ira] Vrijednost je bila ta stalna dugi niz godina kako se to tumačilo zato, jer je količina zlata u 100 zlatnih maraka odgovarala količini zlata u 114 K[runa] 30 fil.[ilira] zlatnih kruna, a zlato od 95 K[runa] 45 fil.[ira] važno toliko, koliko ono u 100 zlatnih francuskih franaka. Danas je vrijednost novca u svim državama veoma nestabilna, a pitanje kako da se uredi vrijednost novca na dnevnom redu. I kod nas isto.”²⁴ I nešto kasnije, 22. lipnja 1919., *Glas slobode* piše o vrijednosti nostrificiranih kruna: „U Beču se plaća za naših prebiljegovanih 1000 K[runa] njihovih 1200 K[runa].

22 „Križa u našem novčanom prometu”, *Glas slobode*, god. II, br. 23, Đakovo, 13. travnja 1919., 1.

23 „Kovane krune izjednačene sa dinarom”, *Glas slobode*, god. II, br. 29, Đakovo, 25. svibnja 1919., 4.

24 „Pitanje valute”, *Glas slobode*, god. II, br. 30, Đakovo, 1. lipnja 1919., 3.

U Švicarskoj se plaća za 100 K[runa] austrijskih kruna 22 franka, a za naših prebiljegovanih 100 K[runa] 27 franaka. – Odredbom ministarstva izmjenjuju se naše 3 K[rune] za jedan dinar. Naravno tko hoće i mora da izmjenjuje. Konačno to još nije riješeno.”²⁵

Glas slobode je 21. rujna 1919. obavijestio, da je „Ministarstvo financija [je] odlučilo, da otpočne sa povlačenjem kruna iz prometa i to najprije banknote po 1.000 i po 100 K[runa]. Zamjena će se valjda vršiti sa 3 K[rune] za jedan dinar.”²⁶ Zamjena austrougarskih krunskih novčanica očekivana je s nestrljenjem, a i zabrinutošću u narodu. Glavno pitanje tih dana bilo je kada će zamjena novca početi i kolika će vrijednost novca biti? *Glas slobode* osvrnuo se 15. lipnja 1919. na vijest o zamjeni krunskih novčanica za dinarske (najavljenju za kolovoz 1919. godine), objavljenu u listu *Hrvat*, glasilu Starčevićeve stranke prava. *Glas slobode* obavještavao je čitateljstvo da još uvijek nije ustanovljena vrijednost kruna „koja će se uzeti kod izmjene”.²⁷

Unošenje novca iz inozemstva nastojalo se spriječiti. Posebno je to bio slučaj s novim mađarskim boljševičkim novcem.²⁸ *Glas slobode* 22. lipnja 1919. je izvijestio, da je Ministarstvo financija [Kraljevstva SHS] donijelo zabranu, „po kojoj nitko ne smije unositi novi mađarski boljševički novac po 5 i 10 K[runa]. Jednako je zabranjeno primanje ovog novca kao sredstvo plaćanja u privatnom i javnom saobraćaju.”²⁹ Kasnije, u svrhu normalizacije i stabilizacije novčanog poslovanja i nesmetane trgovine u Kraljevstvu SHS, zabranjeno je iznošenje srebrnog novca. O tome je *Glas slobode* 19. listopada 1919. donio obavijest: „[...] ministar financija dr. [Vojislav S.] Veljković zabranio [je] svaki izvoz srebrnog novca iz našeg kraljevstva. Tko se uhvati na kriomčarenju gubi sav zaplijenjeni novac i biva kažnjavao sa 6 mjeseci zatvora.”³⁰

U tisku Kraljevstva SHS objavljivana su različita, ponekad i neobična, (ali ne i neprovediva) razmišljanja o uređenju valutnog pitanja. *Glas slobode*

25 „Naš novac”, *Glas slobode*, god. II, br. 33, Đakovo, 22. lipnja 1919., 4.

26 „Povlačenje kruna iz prometa”, *Glas slobode*, god. II, br. 46, Đakovo, 21. rujna 1919., 4.

27 „Izmjena bankovnih nota”, *Glas slobode*, god. II, br. 32, Đakovo, 15. lipnja 1919., 4.

28 Usp. „Paper money of Hungarian korona”, https://en.wikipedia.org/wiki/Paper_money_of_the_Hungarian_korona i „Banknotes from the era of the Hungarian Soviet Republic (March 1919 - August 1919)”, <http://navonanumis.blogspot.com/2015/01/banknotes-from-era-of-hungarian-soviet.html>

29 „Dvije zabrane”, *Glas slobode*, god. II, br. 33, Đakovo, 22. lipnja 1919., 2.

30 „Zabranjen izvoz srebrnog novca”, *Glas slobode*, god. II, br. 50, Đakovo, 19. listopada 1919., 4.

je 21. rujna 1919. prenio prijedlog iz ljubljanskog dnevnog lista *Jugoslavija*: „Neka se porez uvede na ratne dobitnike tako, da se ove podijeli u tri različite grupe. Posebno bi se imali oporezovati oni ratni dobitnici, koji nijesu bili trgovci, posebno ratni dobitnici trgovci, a posebno oni, koji nijesu ratni dobitnici, no usljed skupoće ratne im je vrijednost imutka porasla.” *Glas slobode* napominje, da ljubljanska *Jugoslavija* „piše, kad bi se ovako porez proveo, bilo bi iz prometa povučeno oko 4 milijarde krunskih vrednota.”³¹

Novčanica od 1 krune nostrificirana žigom: *KRALJEVSKI HRV. SLAV. DALM. POREZNI URED U DJAKOVU* (u sredini grb Kraljevine Ugarske).

Novčanica od 20 kruna nostrificirana žigom: *KOTARSKA OBLAST DJAKOVO* (u sredini grb Trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije).

31 „Uredjenje vrijednosti novca”, *Glas slobode*, god. II, br. 46, Đakovo, 21. rujna 1919., 4.

Novčanica od 50 kruna s krivotvorenim žigom: KOTARSKA OBLAST DJAKOVO (u sredini grb Trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije), i označena žigom kao „Neispravna”.

O predstojećoj novoj nostrifikaciji - markiranju krunskih novčanica izvijestio je 9. studenoga 1919. i *Glas slobode*: „Pripreme na novo biljegovanje [bank]nota su u glavnom dovršene. Marke u raznim bojama su prispjele, te će se otpočeti sa prebiljegovanjem novčanica od 1.000 K[runa] i 100 K[runa], a onda dolaze na red sitniji novci. Ovi novo prebiljegovani novci biti će u prometu jedno 3 mjeseca, a onda će se zamjeniti novim novčanicama-dinarima.”³²

Odredba da će prilikom markiranja biti zadržano 20% od vrijednosti svake novčanice unijela je nepovjerenje i pridonijela stanju koje su - tvrdio je režimski *Glas slobode* - „špekulanti i lihvari” zlorabili. *Glas slobode* obavještava 16. studenoga 1919., da je „veliki župan [Virovitičke županije] [ing. Dragutin] Šaj izdao naredbu, da se imadu gradska poglavarstva i oblasti držati banske naredbe od 28. studenoga 1918. br. 5552. o suzbijanju skupoće i lihvarjenja. Neka se preispitaju maksimalne cijene svih najvažnijih živežnih namirnica, te da se proti onima, koji bezrazložno svoju robu poskupiše sa 20% osjetljivo ima kazniti, a sve nezavičajnike medju takovim trgovcima beziznimno izgnati u njihovu zavičajnu občinu. To je u smislu naredbe hrvat-

32 „Pripreme na novo biljegovanje”, *Glas slobode*, god. II, br. 53, Đakovo, 9. studenoga 1919., 4.

ske vlade od 2. studenoga 1919. broj 12376.” Na odluku velikoga župana u sličnom se tonu nadovezao i *Glas slobode*: „Posljednji puta pozivamo kr.[aljevsku] kot.[arsku] oblast, da i ona u smislu tih naredaba postupa, jer sve više čujemo tužba iz pučanstva.”³³

Uskraćenje 20% od vrijednosti prilikom markiranja krunskih novčanica bilo je u vremenu nesigurnosti i oskudice važno pitanje, i taj je postupak očekivano među pučanstvom izazvao veliko nezadovoljstvo, pa je *Glas slobode* u broju od 16. studenoga 1919. nastojao pojasniti i opravdati odluku državnih i monetarnih vlasti: „Država ne oduzima ništa od novca kod novog prebiljevanja. Zadržanih 20% novčanica dobit će državnu priznanicu, koje će se priznanice kod konačne izmjene novčanica isplatiti u njihovoj potpunoj vrijednosti. Dakle, nitko neće gubiti, pa je stoga upravo lihvarska bezobraznost, što su razni ljudi radi toga počeli povisivati cijene za 20%.”³⁴ U članku naslovljenom „Markiranje novca i špekulanti” *Glas slobode* u istom broju piše: „Čim se iz službenih i inih objava dočulo za predstojeće markiranje novca, te namjeravani odbitak od 20 po sto, odmah je većina djakovačkih trgovaca povisila cijenu robe za 40-50 po sto ili istu posve povukli iz prometa. Soli u zadnje vrijeme nije moći dobiti ni za koji novac ali za 12 K[runa] kg. ipak dobiješ. Meter tkanine, koji je još prije nedelju dana stajao kod jednog trgovca 70 K[runa] po metru, danas stoji 130 K[runa]. Najavljeno dakle markiranje novca još je pogoršalo sveopće stanje skupoće i opet pogadja baš našeg malog čovjeka, dok se njim koriste i opet ratni spekulanti i bezdušni trgovci i lihvari, koji su cijene robu povisili za 40–50 po sto i više i tako da će nakon odbitka najavljenoga 20 po sto odbitka biti i opet na velikoj dobiti, a sve na račun konsumenata. Već bi skrajnje vrijeme bilo, da se cijene svekolike robe ustale i maksimiraju a proti ovako bezdušnim lihvarima, kojih je i u Djakovu puno, energično postupa.”³⁵ Uz to, u istom broju *Glasa slobode* izvješteno je, da je „Kr.[aljevska] kot.[arska] oblast u Djakovu zabranila [je] svojim riješenjem bankama, te trgovcima, da ne smiju odbijati 20 po sto kod primanja ili izdavanja novca, a trgovcima napose, da ne smiju uslijed toga svoju robu poskupljivati. Stranke, kojima se to unatoč toga dogodi, neka izvole prijaviti

33 „Kr.[aljevski] veliki župan virovitički proti lihvi”, *Glas slobode*, god. II, br. 54, Đakovo, 16. studenoga 1919., 3.

34 „Država ne oduzima ništa od novca”, *Glas slobode*, god. II, br. 54, Đakovo, 16. studenoga 1919., 3.

35 „Markiranje novca i špekulanti”, *Glas slobode*, god. II, br. 54, Đakovo, 16. studenoga 1919., 3.

kod kr.[aljevske] kot.[arske] oblasti, pa će dotični prekršitelj biti osjetljivo kažnjen.”³⁶

Budući da je najavljeno nostrificiranje kruna markiranjem trebalo uključivati i provjeru vjerodostojnosti žigova, mnogi su se, a ponajprije trgovci, pribojavali primati krunske novčanicama s nejasnim žigovima. I Poglavarstvo općine trgovišta Đakovo je je u veljači 1919. godine putem *Glasa slobode* pozvalo pučanstvo na oprez, odnosno upozorilo ga „da pazi i da ne prima” banknote nostrificirane žigovima „neovlaštenih ureda, zavoda, tvrtka i t d.”, te da takve predoči i prijavi kotarskoj oblasti. No, *Glas slobode* 16. studenoga 1919. donosi obavijest, da je s „14 dana zatvora nepretvorivog u globu presudila [je], kako saznajemo, kr.[aljevska] kot.[arska] oblast u Djakovu trgovce Danu Reichsmann ml., Filipa Graffa i blagajnicu [Anku] Baumgärtner, što su se kratili primiti slabo biljegovan novac”.³⁷ Međutim, nekoliko mjeseci kasnije, 16. svibnja 1920., *Glas slobode* je objavio da je Kraljevska županijska oblast u Osijeku 18. ožujka 1920. poništila presudu i okrivljene oslobodila „krivnje i kazne”, jer „time što nisu htjeli primiti novčanicu nejasno prebiljegovanu” nisu se „ogriješili” o zakon.³⁸

Odluka o uskraćenju 20% od vrijednosti novca prigodom markiranja krunskih novčanica unijela je nemir u pučanstvo. Provladine stranke u Đakovu, Demokratska stranka i Socijal-demokratska stranka, na zajedničkoj sjednici izabranog odbora donijele su priopćenje³⁹ „Markiranje banknota i ustegnuće dvadeset po sto novca”, koje je zatim 16. studenoga 1919. objavio *Glas slobode*: „Na vijest, da će se banknote, koje su već žigosane sada markirati, naljepljivanjem naročitih maraka nastao je naročito u našem trgovačkom svijetu darmar koji se mora prikoriti. Naši novčani zavodi, trgovci, obrtnici, pa i oblasti ne primaju više krunske banknote, izim onih na kojima je jasan žig kakove kotarske oblasti u Hrvatskoj i Slavoniji. – Razumije se da bi isti trgovci i novčani zavodi one banknote koje nisu žigosane, ili koje nemaju jasnog žiga, stavljaju u promet, izdavajući ga onima koji su obvezani na isplatu.

36 „Kr.[aljevska] kot.[arska] oblast u Djakovu”, *Glas slobode*, god. II, br. 54, Đakovo, 16. studenoga 1919., 3.

37 „Sa 14 dana zatvora”, *Glas slobode*, god. II, br. 54, Đakovo, 16. studenoga 1919., 3.

38 „Priposlano. Uredništvu ‘Glas slobode’”, *Glas slobode*, god. III, br. 80, Đakovo, 16. svibnja 1920., 3.

39 Priopćenje su potpisali za Demokratsku stranku dr. Ivo [Ivan] Ribar, Milan Etinger, Matija Kraljević i Ivan Herman, a za Socijal-demokratsku stranku Gjurjo Maras, Ignjo Reibli i Viktor Butinja.

– Ovaj postupak mora se osuditi, jer su se a naročito novčani zavodi, trgovci i oblasti morale potruditi, da saznadu, kako glasi ta financijska naredba, glede markiranja. Kao opća instrukcija svim ustanovama, koje budu vršile markiranje, naredjuje se, da obrate pažnju nato, da žigovi na hiljadarkama i stotinjarkama budu nesumnjivo autentični, makar bili i nedovoljno jasni, to će reći, da ti žigovi dolaze sa strane civilnih i vojnih vlasti, koje su vršile žigosanje. Kod novčanica sitnije vrednosti obraćat će se takodjer pažnja na ispravno žigosanje, ali će se u sumnjivim slučajevima novčanice markirati.” Zatim u priopćenju pojašnjavaju: „Iz ovog naputka jasno se vidi i kako će se kod markiranja postupati i držimo, da nema nikakvog razloga za neprimanje novca, a ako nema jasnog žiga od kotarske oblasti. Svi žigovi vojničkih oblasti, a naročito oni ćirilicom, te svi žigovi poreznih ureda, carinara, financ. [ijskih] ravnateljstva, grad.[skih] poglavarstva, kotarskih, sreskih oblasti, itd, bili oni ćirilicom ili latinicom, njemačkim ili mađjarskim jezikom otisnuti, u koliko su ih izdale oblasti naše države, na našem teritoriju, pa ako su i nejasni, smatrati će se autentičnim, te će se takove novčanice markirati. Komisija koja će i kod nas markirati naše novčanice imati će neograničenu punomoć: ona će postupati najliberalnije, te možemo puni povjerenja ići u susret ovom markiranju. Ovo treba našem svijetu a naročito našem seljaku razložiti što bi bila patriotska dužnost svakog valjanog državljanina.” Uz to napominju: „U mjesto toga ima na žalost kod nas ljudi, koji hoće i ovo markiranje izrabiti protiv države i protiv naroda. Oni jednostavno ne primaju novac i izazivlju svijet na najžešći odpor. Gdje je naša oblast? Što je uradila dosad protiv ovakovih bezsavjesnih ljudi i zavoda? Činimo i našu oblast danas odgovornom za svaku nevolju, koja se može spremati. Nije nama stalo do toga što će novčani zavodi, te neki trgovci izazvati na sebe gnjev narodni, već nam je do mira i reda u našoj državi. Ima i takovih besavjesnih i protudržavnih elemenata koji svaljuju za sve ovo krivnju na Beograd, na sadašnju vladu, i na Srbe. – To su oni poznati huškači i vikači, koji se vesele svakom darmaru našoj državi, veseleći se pri tome, kako će ga izrabiti u svoju ličnu korist. Ova vrst ljudi jest najgora i najpogibeljnija i protiv ovakvih mora se povesti najodlučnija i najotvorenija borba.” Prema priopćenju: „Isto tako unio je bezrazložno silni nemir i zabrinutost u redove posjednika kruna vladin komuniquej o pridržanju 20 po sto krunskih doznačnica [novčanica] prilikom markiranja istih. Ta zabrinutost dolazi odatle, što pojedinci [posjednici] kruna drže, da je to pridržanje i definitivno oduzeće. – Ovakov nemir unašaju medju naše seljaštvo većinom neprijatelji današnje vlade, a još više neprijatelji države, i to oni isti ljudi, koji

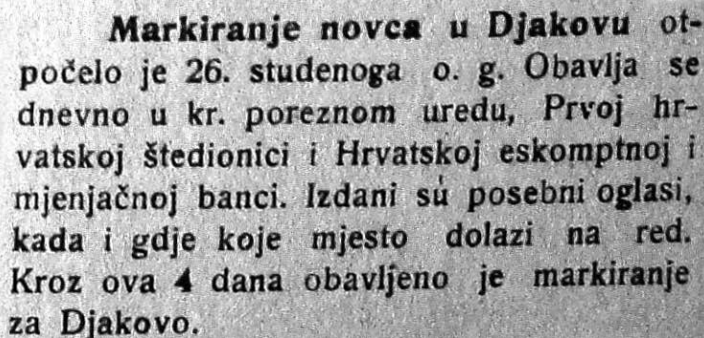
su za vrijeme, dok smo robovali u bivšoj Austro-ugarskoj oduševljavali se ljake za rat protiv Srba i agitirali kod njega za upis ratnog zajma. Zabrinutost ova natjerala je posjednike kruna da kupuju raznu robu, vrijednosne papire, stranu valutu, a posljedica toga opet jest, da su tečajevi svih valuta i efekata jako porasli.” Također, u priopćenju dodaju: „I neki trgovci u Đakovu povisuju cijene robi ne samo za 20 po sto već izrabiše ovu priliku i za 100 po sto. Ovo je najprostija pljačka, koja se može zamisliti. Protiv ove pljačke dužnost je naša da najenergičnije ustanemo. Dužnost je naših trgovaca, da nam ovakove trgovce imenuju, da ih javno žigošemo, i da znamo medju njima lučiti poštene od nepoštenih. Ovakove trgovce obtužujemo i pozivamo policajnu vlast, da poduzme najenergičnije mjere protiv njih, jer ne će li uredovati, i bude li spram svih nereda pasivna, onda ćemo ju i mi s naše strane prisiliti na uredovanje.” Priopćenje zatim ističe: „Ministar financija predvidja u svojoj naredbi, da ne samo policijske vlasti već i svećenici, te učitelji i sva narodna inteligencija obavijesti narod o markiranju kruna i pridržanju 20 po sto novca obdržavajući po potrebi i narodne zborove za pouku naroda. Ako su je [se] mogli obdržavati zborovi za austrijski i madjaronski ratni zajam, držimo, da će se mnogo lakše, neprisiljeno i samosvjesno moći održati za dobro i napredak naše Jugoslavije. Prigodom markiranja kruna imalo bi se uztegnuti 20 po sto novca, a na ovo izdati će se potvrda. – Ta potvrda ima se po naredjenju ministra smatrati kao gotov novac, te će se prigodom izmjene krune u dinare uračunati kao i ostale banknote providjene markama.” Naposljetku, zaključeno je: „Prema svemu izgubiti neće nitko ništa.”⁴⁰

„Markiranje novca u Đakovu otpočet će u najskorije vrijeme”, najavio je 23. studenoga 1919. *Glas slobode*, uz daljnja pojašnjenja: „Dan će se pravedno objaviti kao i cijeli postupak. Za danas samo donosimo, da će biti 4 komisije i to jedna u kr.[aljevskom] poreznom uredu, druga u kr.[aljevskoj] kot.[arskoj] oblasti, treća u Prvoj hrvatskoj štedionici, a četvrta u Hrvatskoj eskomptnoj i mjenjačkoj banci. Raspored sela, koja kojoj komisiji pripadaju biti će također javljen. Za sada donosimo, da će u kr.[aljevskoj] kot.[arskoj] oblasti doći na red obćina Đakovo i Krndija.”⁴¹ Idućega tjedna, 30. studenoga 1919., *Glas slobode* izvijestio je da je markiranje novca u Đakovu započelo 26. studenoga; „Obavlja se dnevno u kr.[aljevskom] poreznom uredu, Prvoj

40 „Markiranje bankonota i ustegnuće dvadeset po sto novca”, *Glas slobode*, god. II, br. 54, Đakovo, 16. studenoga 1919., 4.

41 „Markiranje novca u Đakovu”, *Glas slobode*, god. II, br. 55, Đakovo, 23. studenoga 1919., 3.-4.

hrvatskoj štedionici i Hrvatskoj eskomptnoj i mjenjačkoj banci. Izdani su posebni oglasi, kada i gdje koje mjesto dolazi na red. Kroz ova 4 dana obavljeno je markiranje za Đakovo.”⁴²

Markiranje novca u Đakovu otpočelo je 26. studenoga o. g. Obavlja se dnevno u kr. poreznom uredu, Prvoj hrvatskoj štedionici i Hrvatskoj eskomptnoj i mjenjačkoj banci. Izdani su posebni oglasi, kada i gdje koje mjesto dolazi na red. Kroz ova 4 dana obavljeno je markiranje za Đakovo.

Glas slobode, god. II, br. 56, 30. studenoga 1919.

Prema odredbi o markiranju krunskih novčanica markirale su se ranije ispravno žigosane novčanice, dok su nežigosane i novčanice žigosane u inozemstvu smatrane nevažećima i nisu bile markirane. Takvih je krunskih novčanica bilo i u posjedu stanovnika trgovišta i kotara Đakovo. Prema pisanju *Glasa slobode* od 30. studenoga 1919., „Kod sadanjeg markiranja novca, ustanovilo se da mnogi žitelji imaju novac od 1000 K[runa] i 20 K[runa] sa oznakom ‘Deutsch Oesterreich’⁴³. Povjerenstvo ove banknote ne markira, no upozorava se občinstvo, da može ovakve banknote izmjeniti uz stanoviti postotak gubitka kod podružnice austro-ugarske banke u Osijeku.”⁴⁴

Čitav postupak markiranja krunskih novčanica bio je popraćen velikim nemirom i pojavom najrazličitijih glasina od kojih su se neke pokazale i posve neistinitima. Na takve pojave osvrnuo se i *Glas slobode* u svom broju od 7. prosinca 1919.: „O markiranju novčanica prenose se kod nas najnevjerovatnije vijesti. Upozoravamo naš svijet, da ne nasjeda. Tako se tvrdi, da u Vinkovcima u obće nema markiranja. Očita jedna laž. ‘Vinkovačke Novosti’

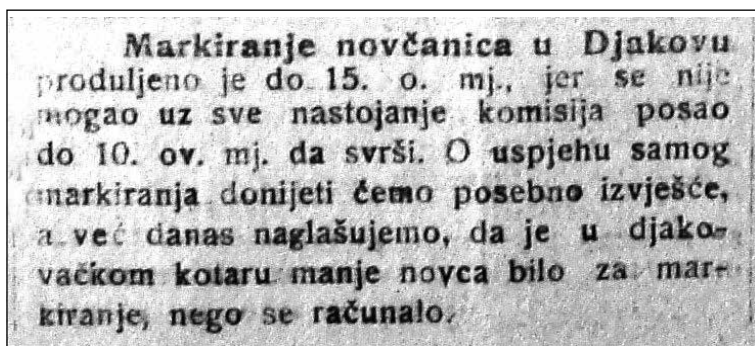
42 „Markiranje novca u Đakovu”, *Glas slobode*, god. II, br. 56, Đakovo, 30. studenoga 1919., 2.

43 Usp. Tristan WILLIAMS, Owen W. LINZMAYER, *The Banknote Book: German-Austria*, BanknoteNews.com, San Francisco, California 2017. i „Deutschösterreichische Banknoten”, https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_österreichischen_Kronen-Banknoten#Deutschösterreichische_Banknoten

44 „Krive banknote”, *Glas slobode*, god. II, br. 56, Đakovo, 30. studenoga 1919., 3.

donese u svom zadnjem broju, da se kod njih markiranje obavlja u najvećem redu.⁴⁵

Glas slobode je 14. prosinca 1919. obavijestio pučanstvo: „Markiranje novčanica u Djakovu produljeno je do 15. o.[vog] mj.[eseca], jer se nije mogao uz sve nastojanje komisija posao do 10. ov.[og] mj.[eseca] da svrši. O uspjehu samog markiranja donijeti ćemo posebno izvješće. A već danas naglašujemo, da je u djakovačkom kotaru manje novca bilo za markiranje, nego se računalo.⁴⁶

Glas slobode, god. II, br. 58, 14. prosinca 1919.

Novčanica od 10 kruna nostrificirana markicom i žigom: Hrvatska eskomptna i mjenjačka banka / (dioničarsko društvo) / podružnica Đakovo.

45 „O markiranju novčanica”, *Glas slobode*, god. II, br. 57, Đakovo, 7. prosinca 1919., 3.

46 „Markiranje novčanica u Djakovu”, *Glas slobode*, god. II, br. 58, Đakovo, 14. prosinca 1919., 3.

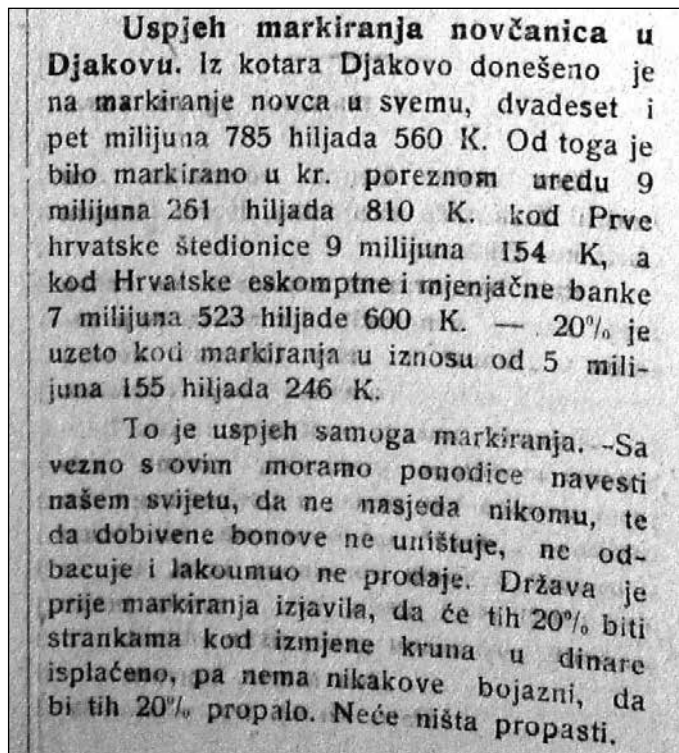

Novčanica od 1000 kruna nostrificirana markicom i žigom:
Prebiljegovano / KR. POREZNI URED / ĐAKOVO.

Novčanica od 1000 kruna nostrificirana markicom i žigom: Prebiljegovano / KR. POREZNI URED / ĐAKOVO, i označeno (poništeno) kao krivotvorina.

Prema pisanju *Glasa slobode* 21. prosinca 1919. u trgovištu i kotaru Đakovo markirano je sveukupno, „dvadeset i pet milijuna 785 hiljada 560 K.[runa]. Od toga je bilo markirano u kr.[aljevskom] poreznom uredu 9 milijuna 261 hiljada 810 K.[runa] kod Prve hrvatske štedionice 9 milijuna 154 K.[runa], a kod Hrvatske eskomptne i mjenjačke banke 7 milijuna 523 hiljade 600 K.[runa]. – 20% je uzeto kod markiranja u iznosu od 5 milijuna 155 hiljada 246 K.[runa]. [...]” Uz to, *Glas slobode* napominje: „Savezno s ovim moramo ponodice [ponovice] navesti našem svijetu, da ne nasjeda nikomu, te da dobivene bonove ne uništuje, ne odbacuje i lakoumno ne prodaje. Država je prije markiranja izjavila, da će tih 20% biti strankama kod izmjene kruna u dinare isplaćeno, pa nema nikakove bojazni, da bi tih 20% propalo. Neće ništa propasti.”⁴⁷

Glas slobode, god. II, br. 59, 21. prosinca 1919.

47 „Uspjeh markiranja novčanica u Djakovu”, *Glas slobode*, god. II, br. 59, Đakovo, 21. prosinca 1919., 3.

Međutim, ubrzo će se pokazati da su sva uvjeravanja Glasa slobode i srodnih režimskih listova bila bez utemeljenja. Tako je i *Glas slobode* 11. srpnja 1920. objavio, da prema odluci Ministarstva financija i Ministarskog savjeta Kraljevstva SHS, „imaju se svote više od 1000 K.[runa] na bonovima za zadržanih 20 % kod markiranja pretvoriti u stalne državne obveznice uz 1 % kamata. Ove će državne obveznice s kamatima biti kasnije isplaćene. Bonovi na manje svote od K.[runa] 1000 imaju se vlasnicima isplatiti najkasnije do dana, kada budu privremeni bonovi preko K.[runa] 1000 pretvoreni u stalne državne obveznice.”⁴⁸ Ubrzo postaje jasno kakva je sudbina zadržanih 20% prilikom markiranja. No, *Glas slobode* u broju od 23. siječnja 1921., uz napade na ranije kritičke glasove – „bezobrazna laž i sramotna hajka zajedničara, klerikalaca i Radićevaca na demokrate” – nastoji pojasniti i opravdati odluke Ministarskog savjeta Kraljevstva SHS u rješavanju toga pitanja: „Kod markiranja krunskih novčanica bilo je u 20 po sto zadržanih od države okruglo 920 milijona kruna. U proračunskoj osnovi za 1920-1921 predviđeno je, da se sve privremene priznanice na svotu veću od K[runa] 1000 imaju pretvoriti u stalne državne obveznice sa 3 po sto kamata. Ove će se priznanice isplaćivati odplatom do 31. decembra 1930. – Priznanice (bonovi) koje glase na manje od K[runa] 1000, a ovakovih ima za 540 milijona kruna, imaju da budu isplaćene najkasnije do 1. travnja ove godine. [...]”⁴⁹ Kako je vrijeme protjecalo, tako su iznova mijenjana pojašnjenja o sudbini 20% oduzetih prilikom markiranja krunskih novčanica. Tako je i *Glas slobode* 2. listopada 1921. donio obavijest: „Sa isplatom 20% bonova što su zadržani prigodom štempliranja novca, započet će se ovog mjeseca. Bonovi od 1000 K.[runa] isplaćivat će se odmah, a za veće svote izdavati će se državne obveznice sa 3% i rokom amortizacije do g. 1935.”⁵⁰

Glas slobode od 11. siječnja 1920. objavio je vijest, da je osnovana Narodna banka Kraljevstva SHS, sa sjedištem u Beogradu. Uz ostalo je navedeno i da će Narodna banka „povući i krune i dinare al pari (izjednačeno) novim krunsko-dinarskim novčanicama”.⁵¹

---

48 „Isplata 20% zadržanih kod markiranja”, *Glas slobode*, god. III, br. 88, Đakovo, 11. srpnja 1920., 2.

49 „Sudbina 20 po sto zadržanih kod markiranja”, *Glas slobode*, god. IV, br. 116, Đakovo, 23. siječnja 1921., 3.

50 „20% bonovi”, *Glas slobode*, god. IV, br. 152, Đakovo, 2. listopada 1921., 2.

51 „Nova državna banka”, *Glas slobode*, god. III, br. 62, Đakovo, 11. siječnja 1920., 2.

Političke napetosti, prijepori i svade političkih stranaka oko rješenja valutnog pitanja, ponajprije zamjene austrougarskih krunskih novčanica, u to su vrijeme bili na vrhuncu. U poduljem (nepotpisanom) članku naslovljenom „Valutno pitanje i opozicija”, objavljenom 18. siječnja 1920., u *Glasi slobode* iskazana je podrška nastojanjima vlade Kraljevstva SHS, i svi problemi oko rješavanja zamjene austrougarskih kruna u Kraljevstvu SHS pripisani su klerikalcima, Starčevićancima i Srpskoj radikalnoj stranci koji napadaju vladu u Beogradu.⁵² Uz to, *Glas slobode* 18. siječnja 1920. donosi članak „Izmjena krune” i obavještava, da je na sjednici Ministarskog savjeta od 12. siječnja pronađen „sporazum” za rješenje valutnog pitanja: „Kruna će se izmijeniti al pari sa novim novčanicama. U mjesto jedne markirane austrougarske krune dobiti ćemo jednu jugoslavensku krunu. Nova jugoslavenska kruna postaje bankovni novac t. j. novčanica sa dobrom podlogom. – Prema tome ne gubi kruna ništa. – Držimo da će kod nas rješenje biti dobro primljeno.”⁵³

Glas slobode je 25. siječnja 1920. izvijestio, da je počelo „štampanje krunske vrijednosti na nove državne novčanice od 1000, 100, 50 i 20 dinara. Čim bude to štampanje dovršeno, povući će se iz novčanog saobraćaja novčanice od 1000, 100, 50 i 20 kruna. Novčanice od 1, 2 i 10 kruna ostati će u saobraćaju dok državne novčanice za sitniš ne budu gotove.”⁵⁴ U istom broju *Glas slobode* je obavijestio: „Dovršeno markiranje novčanica. U kraljevstvu SHS markirano je nešto manje od 6 milijarda kruna.”⁵⁵

Prema pisanju *Glasi slobode* od 1. veljače 1920. kod Kraljevskog kotarskog suda u Đakovu nalazi se u zatvoru „neki dr. Mahler, navodno austrijski diplomata i attache”, koji je „zatvoren radi javnih govora proti narodnom i državnom jedinstvu, proti Jugoslaviji i jer je htio neke građane i zvaničnike zavesti da mu prebiljeguju i preštempliraju svotu od K[runa] 35.000”. Uz njega je „kao sukrivac” zatvoren i neki Vadasz, građevinski poduzetnik iz Budimpešte.⁵⁶ Nije jasno koliko su navedene optužbe bile vjerodostojne. *Glas slobode* je naime 18. travnja 1920. objavio vijest, da je nakon „prove-

52 „Valutno pitanje i opozicija”, *Glas slobode*, god. III, br. 63, Đakovo, 18. siječnja 1920., 2.

53 „Izmjena krune”, *Glas slobode*, god. III, br. 63, Đakovo, 18. siječnja 1920., 2.-3.

54 „Nove novčanice s krunskom vrijednosti”, *Glas slobode*, god. III, br. 64, Đakovo, 25. siječnja 1920., 2.

55 „Dovršeno markiranje novčanica”, *Glas slobode*, god. III, br. 64, Đakovo, 25. siječnja 1920., 2.

56 „Austrijski diplomata – protujugoslavenski agitator”, *Glas slobode*, god. III, br. 65, Đakovo, 1. veljače 1920., 2.

denih izvida” Vadasz pušten ”već ranije” iz zatvora i upućen preko granice u Mađarsku, te da je „prošle subote” pušten dr. Mahler, „navodno austrijski konzularni činovnik.”⁵⁷

Masovna pojava krivotvorenih markica na krunskim novčanicama od 100 i napose 1000 kruna postala je veliki problem. Nešto kasnije, *Glas slobode* je 22. veljače 1920. izvijestio o krivotvorinama markica na novčanica od 1000 kruna, te pojasnio kako krivotvorinu najlakše prepoznati: „Do sada je ustanovljeno deset vrsta krivotvorenih markica za hiljadarke. Sve su duže i imaju jasniju boju. Krst sa svojim desnim krakom nije naslonjen na jednu veću bijelu točkicu. Kljun orla nije izradjen i nema jezika. Pripazite stoga kod primanja hiljadarki”.⁵⁸ *Glas slobode* je ranije, 18. siječnja 1920., obavijestio i o pojavi većih količina novčanica od 100 kruna s krivotvorenim markicama u Sloveniji. „Upozoruje se pučanstvo, da pazi kod primanja novčanica od 100 kruna”.⁵⁹

Glas slobode je 29. veljače 1920. opširno, i s pravom, napao pisanje *Sloga*, glasila Hrvatske pučke stranke u Đakovu, koja je netom objavila „da joj je stigla najnovija vijest, da se je nova vlada složila u tome, da se kruna izmjeni s dinarom al pari t. j. za jednu krunu jedan dinar”.⁶⁰ No, đakovački demokrati su tu netočnu vijest ujedno iskoristili za politički obračun, optuživši *Sloga* da je navedenu „lažljivu vijest” objavila „hotimično”, „da obmani i prevari svoje pristaše, a naročito neuko seljačstvo”.⁶¹

U istom broju *Glasa slobode* objavljen je oglas Poglavarstva općine trgovišta Đakovo, kojim se obavještava pučanstvo, da je odredbom nove vlade Kraljevstva SHS odnosno naredbom ministra financija dr. Jankovića određeno, da se „imade” zamjena kruna po ranije izdanim naredbama i pravilniku „nastaviti i provesti u potpunom opsegu i nefaljena dovršiti do 15. marta. Sve vijesti o kakvoj obustavi zamena su lažne i tendenciozne te unašaju samo zabunu u jedan započeti posao, koji se mora provesti jer sve krunske novčanice gube 15. marta svoju vrijednost.” Oglasom je na kraju upozoreno „pučanstvo

57 „Dr. Mahler na slobodi”, *Glas slobode*, god. III, br. 76, Đakovo, 18. travnja 1920., 2.

58 „Krive markice”, *Glas slobode*, god. III, br. 68, Đakovo, 22. veljače 1920., 2.

59 „Krivotvorene markice na novčanicama”, *Glas slobode*, god. III, br. 63, Đakovo, 18. siječnja 1920., 2.

60 Riječ je o članku „Izmjena novčanica”, *Sloga*, god. II, br. 7, Đakovo, 21. veljače 1920., 3.

61 „Izmjena novčanica”, *Glas slobode*, god. III, br. 69, Đakovo, 29. veljače 1920., 3.

da odmah novčanice izmijeniti dade jer sve krunske novčanice gube 15. ožujka 1920. svoju vrijednost”.⁶²

Izmjena novčanica u Đakovu obavlja se u najvećem miru i redu. Dojako je izmjenjeno oko 12 milijuna kruna. Ponovno upozoravamo naš svijet da ne nasjeda kojekakvim glasinama, jer je i ban sadanji i ministar financija jasno i nesumljivo izjavio, da se izmjena ima provesti, te da 15. ožujka austro-ug. banknote od 20—50—100 i 1000 ne će imati nikakove platežne vrijednosti. I kod nas ima svijeta, koji si ostavlja taj bezvrijedni nakon gornjeg roka austro-ugarski novac na svoju štetu.

Glas slobode, god. III, br. 70, 7. ožujka 1920.

„Izmjena novčanica u Đakovu obavlja se u najvećem miru i redu”, izvijestio je *Glas slobode* 7. ožujka 1920. „Dojako je izmjenjeno oko 12 milijuna kruna. Ponovno upozoravamo naš svijet da ne nasjeda kojekakvim glasinama, jer je i naš ban sadanji i ministar financija jasno i nesumljivo izjavio, da se izmjena ima provesti, te da 15. ožujka austro-ug.[arske] banknote od 20–50–100 ne će imati nikakove platežne vrijednosti. I kod nas ima svijeta, koji si ostavlja taj bezvrijedni nakon gornjeg roka austro-ugarski novac na svoju štetu.”⁶³ Tjedan dana kasnije, 14. ožujka 1920., *Glas slobode* prenio je iz *Narodnih novina* (broj od 9. ožujka 1920.) odluku Ministarstva financija Kraljevstva SHS „da rok za izmjenu novčanica Austro Ugarske banke po 1000 kruna ostaje isti, to jest one se mogu izmijeniti samo do uključivo 15. ožujka 1920. rok za izmjenu novčanica po 100 K[runa] produžen je do 15. travnja 1920, dočim će se zadnji rok izmjene novčanica iste banke po 50, 20, 10, 2 i 1 krune objaviti naknadno.”⁶⁴ *Glas slobode* je 11. travnja 1920. obavijestio, da je Kraljevski porezni ured u Đakovu primio „ovih dana oveću svotu novca sitnoga u novoj našoj dinarsko-krunskoj novčanici.” Istovremeno bilo je upozoreno „da od 15. travnja o.[ve] g.[odine] prestaju u prometu kao platežno sredstvo stare austrijske krune od K[runa] 100. Nakon 15. o.[vog] mj.[eseca] nitko nije dužan više primati te

62 „Poglavarstvo općine trga u Đakovu. Broj 1254–1920. Oglas”, *Glas slobode*, god. III, br. 69, Đakovo, 29. veljače 1920., 3.

63 „Izmjena novčanica u Đakovu”, *Glas slobode*, god. III, br. 70, Đakovo, 7. ožujka 1920., 2.

64 „Produljenje roka za izmjenu novčanica Austro-ugarske banke”, *Glas slobode*, god. III, br. 71, Đakovo, 14. ožujka 1920., 2.

stare novčanice od K[runa] 100.”⁶⁵ „Rok za izmjenu novčanica po K[runa] 50 i 20 ističe 15. svibnja o.[ve] g.[odine]”, obavijestio je *Glas slobode* 9. svibnja 1920. „I ovom zgodom upozoravamo naš svijet, da se na vrijeme pobrine, te da do 15. ov.[og] mj.[eseca] izmjeni stare austro-ugarske novčanice od K[runa] 50 i K[runa] 20 u kr.[aljevskom] poreznom uredu u Djakovu, jer se nakon toga dana ti novci ne će nigdje primati kao platežno sredstvo, a niti moći izmjeniti.”⁶⁶ *Glas slobode* je u istom broju objavio i sljedeću obavijest: „Stari dinari imadu se primati. Prema riješenju ministarstva financija imadu se dinari ‘Narodne banke’, dakle stari dinari⁶⁷ jednako u prometu primati kao i novi jugoslavenski dinari – krunski novci⁶⁸. Jedan dinar četiri krune. Isto tako moraju se kao platežno sredstvo primati i dinari od po 1 i pol dinara, a na kojima nema oznake K[rune] 4, odnosno K[rune] 2.” Ujedno napominju, da „svi uredi i banke dužne su ih primiti”, i tko ove novce ne želi primiti čini prekršaj, za koji će biti „osjetljivo kažnjen”.⁶⁹ Nešto kasnije, *Glas slobode* je 22. kolovoza 1920. objavio vijest, da je Ministarstvo financija Kraljevstva SHS odlučilo, „da državne blagajne, koje primaju novčanice Austro-Ugarske banke od K[rune] 1 i K[rune] 2, ove više ne puštaju u promet, nego da ih zamjenu sa krunsko-dinarskim novčanicama. U najskorije vrijeme ima doći do izmjene tih novčanica, koje će biti zamjenjene za krunsko-dinarske novčanice. Zamjenit će se samo one novčanice žigosane po našim gradjanskim i vojnim oblastima.”⁷⁰ O predstojećoj zamjeni preostalih malih apoena krunskih novčanica izvijestio je *Glas slobode* u broju od 1. siječnja 1921.: „Izmjena austro-ugarskih novčanica po K.[runa] 10, 2 i 1 ima u najskorije vrijeme biti provedena. U prometu će biti samo dinarske i dinarsko krunske novčanice te novi kovani novac. Upozoravamo naš svijet na ovu okolnost uz upozorenje da će zamjenjivati samo propisno biljegovane i žigosane novčanice.”⁷¹ *Glas slobode* je 6. ožujka 1921. obavijestio pučanstvo, da su novčanice od 1, 2 i

65 „Sitni novac za izmjenu”, *Glas slobode*, god. III, br. 75, Đakovo, 11. travnja 1920., 3.

66 „Rok za izmjenu novčanica po K 50 i 20”, *Glas slobode*, god. III, br. 77, Đakovo, 9. svibnja 1920., 2.

67 Riječ je o novcu - dinarima Kraljevine Srbije, koje je prije ujedinjenja i nastanka Kraljevstva SHS, izdala Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije.

68 Riječ je o tzv. dinarsko-krunskim novčanicama, izdanim tijekom 1919. i početkom 1920. godine.

69 „Stari dinari imadu se primati”, *Glas slobode*, god. III, br. 77, Đakovo, 9. svibnja 1920., 2.

70 „Povlačenje novčanica iz prometa”, *Glas slobode*, god. III, br. 94, Đakovo, 22. kolovoza 1920., 3.

71 „Izmjena austro-ugarskih novčanica”, *Glas slobode*, god. IV, br. 94, Đakovo, 1. siječnja 1921., 3.

10 kruna i dalje u optjecaju i platežno sredstvo: „Primanje austro-ugarskih novčanica od K[rune] 1–2 i 10 ima se po odredbi delegata financija u Zagrebu primati i dalje. Jasno je, da se imadu primati samo takove novčanice, koje su čitave i dobro žigosane. Upozoravamo naš svijet na ovu činjenicu.”⁷²

Neupućeni narod, suočen povremeno s ponekim neobičnim rješenjem Ministarstva financija Kraljevine SHS o pitanju vrijednosti nekih malih apoena, znao je biti i, najblaže rečeno, zbunjen. *Glas slobode* 10. travnja 1921. neke nejasnoće oko vrijednosti različitih apoena kovanica u optjecaju nastoji puku pojasniti: „Kako dolazi do nesuglasica iznosimo našim čitateljima, da je rješenjem ministarstva financija određeno sljedeće: Bivši komadi od nikla 10 filira u prometu vrijede 40 filira ili 10 para, komadi od nikla 20 filira u prometu vrijede 80 filira ili 20 para. Željezni novac od 20 filira vrijedi i dalje samo 20 filira.”⁷³

Glas slobode je 23. siječnja 1921. obavijestio, da se po odluci Upravnog odbora Narodne banke Kraljevstva SHS povlače nove novčanice od 20 dinara, „jer su se pojavili uspjeti falzifikati. Potanje o povlačenju biti će pravodobno javljeno.”⁷⁴ *Glas slobode* 6. veljače 1921. donosi obavijest, da se zamjena novčanica od 20 dinara „obavlja [se] po cijeloj državi. Kod nas vrši izmjenu kr.[aljevski] porezni ured. Do konca travnja [1921.] imadu sve novčanice po 20 dinara biti izmjenjene.” Uz to obavještavaju, da su nove novčanice od 20 dinara naručene u Parizu, i „čim stignu prve zgotovljene pošiljke biti će stavljene u promet.”⁷⁵ No, pojava krivotvorina novih novčanica kojima su zamjenjivane nostrificirane krune unijela je zabrinutost i zabunu među neuki puk. Tako i *Glas slobode* 6. veljače 1921. piše, i upozorava: „Usljed opaženih krivotvorina novčanica od 20 dinara (80 K[runa]), koje se unašaju iz inozemstva, određeno je, da se te novčanice povuku iz prometa. Povodom ovoga određenja počeli su i opet razni nesavjesni špekulanti sa jednom nedostojnom agitacijom protiv naše države medju našim seljačtvom. Seljaci i iz našega kotara dolaze i opet poplašeni, jer da više novčanice od 20 dinara (80 K[runa]) ne vrijede i da ih nitko ne će više primiti i izmjeniti. Povodom inter-

72 „Primanje austro-ugarskih novčanica”, *Glas slobode*, god. IV, br. 122, Đakovo, 6. ožujka 1921., 3.

73 „Sitni kovani novac u prometu”, *Glas slobode*, god. IV, br. 127, Đakovo, 10. travnja 1921., 3.

74 „Povlačenje novčanica od 20 dinara”, *Glas slobode*, god. IV, br. 116, Đakovo, 23. siječnja 1921., 3.

75 „Izmjena novčanica po 20 dinara”, *Glas slobode*, god. IV, br. 118, Đakovo, 6. veljače 1921., 3.

vencije narodnog poslanika dra. Ribara izdala je naša kot.[arska] oblast naredjenje, da općine imaju pokupiti uz potvrdu novčanice od 20 dinara od svih svojih općinara, koje će onda jedan od općinskih službenika izmjeniti kod Narodne banke u Osijeku. Nesavjesni špekulanti kupuju po selima ove novčanice uz navod, da više ne valjaju i plaćaju cijenu nižu od prave vrijednosti, pa stoga upozoravamo pučanstvo, da ne nasjeda ovakovim varalicama već da svoje novčanice izmjeni propisanim putem. U tom smislu je izašla i vladina naredba.⁷⁶ Pojava krivotvorenih novčanica u to vrijeme je postala učestala. *Glas slobode* 18. prosinca 1921. javlja, da su se prema pisanju beogradskih novina tamo „pojavile u prometu lažne petodinarke. Falsifikat se poznaje tek po liku Miloša Obilića, koji je nejasno ispao, a inače su te novčanice sasvim slične pravima.”⁷⁷

Dinarske i dinarsko-krunske novčanice Kraljevstva SHS, izdane 1919. i 1920. godine za koje su zamjenjivane i nostrificirane krunske novčanice bile su kao provizorna rješenja nezadovoljavajuće kvalitete papira i tiska što je pridonijelo pojavi mnogobrojnih krivotvorina, a to je zahtijevalo njihovo brzo povlačenje iz optjecaja, i zamjenu novim novčanicama Kraljevine SHS.⁷⁸

U vrijeme okončanja unifikacije novca u Kraljevini SHS, potkraj 1921. godine, pitanje vrijednosti dinara i njegove stabilnosti postalo je izrazito. *Glas slobode* 18. rujna 1921. prenosi vijest kako to središnja vlast u Beogradu namjerava učiniti: „U parlamentarnim krugovima tvrdi se da će vlada naći načine, da se suzbiju sve špekulacije i padanje dinara. Ministar financija predložio je, da se ukine slobodno trgovanje valutama i devizama, da se uredi najstroža kontrola u trgovini valuta. [...]”⁷⁹ No, ta pitanja i daljnji slijed događaja prelaze okvire ovoga članka.

76 „Izmjena novčanica od 20 dinara”, *Glas slobode*, god. IV, br. 119, Đakovo, 13. veljače 1921., 3.

77 „Lažne petodinarke”, *Glas slobode*, god. IV, br. 163, Đakovo, 18. prosinca 1921., 3.

78 Usp. M. UGRİČIĆ, *Novčani sistem Jugoslavije*, 116.-117.; J. ХАЦИ-ПЕШИЋ, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941.*, 70.; Z. JELINČIĆ, *Dinarsko kronska serija*, 50.-74., 102.-103., 154.-163., 174.-181., 190.-193., 212.-215., 230.-233.; I. M. BECIĆ, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 132.-133.; И. М. БЕЦИЋ, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 369.-370. I ondje navedeni izvori i literatura.

79 „Teške kazne za špekulaciju valutom”, *Glas slobode*, god. IV, br. 150, Đakovo, 18. rujna 1921., 2.

SUMMARY

Vladimir Geiger, Branko Ostajmer

VALIDATION AND EXCHANGE OF THE AUSTRO-HUNGARIAN KRONE NOTES IN THE KINGDOM OF SERBS, CROATS AND SLOVENES (1918-1921): AN EXAMPLE OF THE MARKET TOWN AND DISTRICT ĐAKOVO

One of the first economic and political issues in the newly established Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was the unification of the monetary currency and establishment of a National bank. The issue that sought immediate attention was the value and parity of the money, and the exchange, i.e. withdrawal from circulation of different currencies found in the territory of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, primarily the Austro-Hungarian krone, which was most commonly found, but also Serbian dinars, Montenegrin perpers, Bulgarian levs and German marks, and other currencies that could be found in significantly smaller amounts. Accompanied by numerous difficulties of technical and political nature, especially regarding the validation of the Austro-Hungarian krone and establishing the value of validated krone according to the dinar – the currency of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, they were replaced and withdrawn from circulation during February and March 1920. The complete monetary unification in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was carried out at the end of 1921.

The issue of validation (stamping and marking) and exchange of the Austro-Hungarian krone notes in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes from 1918 to 1921 is one of the most interesting, but also most important issues of our not so ancient past. The validation and exchange of the Austro-Hungarian krone notes in the market town and district Đakovo could be reconstructed and presented fairly accurately, primarily based on numerous articles published in the *Glas slobode*, a weekly newspaper which was published in Đakovo during that time.

Key words: Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, validation and exchange of the Austro-Hungarian krone notes, Đakovo